

ВІДГУК

офіційного опонента, докторки педагогічних наук, професорки, завідувачки кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України

АМЕЛІНОЇ Світлани Миколаївни

на дисертаційну роботу ДИНОВИЧ Анни Вікторівни «Тенденції розвитку вищої технічної освіти в Німеччині», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Підвищення інтересу до фахівців технічних спеціальностей у світі невинно прогресує, а це символізує зростання попиту на працівників даних галузей. Вдосконалення існуючої системи вищої технічної освіти в Україні та визначення провідних тенденцій професійної технічної освіти в найбільш розвинених європейських країнах дають змогу вийти на новий рівень побудови моделей вітчизняної вищої технічної освіти. Впровадження нових ідей та створення необхідного наукового підґрунтя надасть можливість використання нових технологій навчання, що матимуть на меті різнобічний розвиток здобувачів.

Німеччина є економічно найбільш розвиненою країною Європейського Союзу, яка упродовж тривалого часу впроваджує нові форми, методи й технології в освітньому процесі; німецький досвід професійної підготовки фахівців активно запозичується в інших країнах світу; іноземні студенти охоче приїжджають до закладів вищої технічної освіти Німеччини як у межах програм академічного обміну, так і на постійній основі.

Розв'язання актуальних проблем, покладених в основу дисертаційного дослідження Анни Вікторівни, логічно зумовило його мету, яка полягає в компаративному аналізі та обґрунтуванні провідних тенденцій і змісту освітніх програм вищої технічної освіти Німеччини.

Поставлена мета роботи, однозначне формулювання об'єкта і предмета наукового пошуку дали змогу здобувачці розробити логіку компаративного

дослідження, визначити його основні завдання і прийняти обґрунтовану сукупність методів дослідницького пошуку.

Зважаючи на вищезазначене, дисертація ДИНОВИЧ Анни Вікторівни є актуальною, своєчасною та перспективною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в контексті реалізації завдань наукової теми кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Тенденції розвитку освіти в кризових умовах: історія, теорія і практика» (державний реєстраційний номер 0123U100619). Тема дисертації затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи результати дисертаційного дослідження ДИНОВИЧ Анни Вікторівни, доцільно акцентувати увагу на положеннях, що відзначаються науковою новизною. До основних наукових результатів роботи варто віднести, передовсім, те, що дисертанткою вперше на основі наукового аналізу представленої в роботі джерельної бази здійснено комплексне дослідження науково-теоретичних основ, понятійного апарату, змісту та специфіки діяльності закладів вищої технічної освіти Німеччини як цілісного, системного, складного нелінійного феномена; схарактеризовано особливості змісту освітніх програм технічного профілю у закладах вищої освіти Німеччини в контексті сучасних глобалізаційних процесів; здійснено аналіз технологічного, інформаційного та організаційного забезпечення вищої технічної освіти Німеччини; обґрунтовано провідні тенденції розвитку вищої технічної освіти Німеччини й України в контексті європейських освітніх процесів (до відкритості університетів для усіх стейкхолдерів – студентів (формування власної індивідуальної траєкторії навчання), роботодавців (активне впровадження

моделей дуальної освіти), викладачів (залучення до процесу викладання провідних науковців та професіоналів-практиків); тенденція до впровадження інноваційних моделей та сучасного інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу; до інтернаціоналізації освітніх програм та акредитаційних процедур освітніх програм технічного профілю); уточнено зміст базових понять дослідження та методику компаративного аналізу вищої технічної освіти в Німеччині та Україні; подальшого розвитку набули: уявлення про чинники становлення, зміст та специфіку вищої технічної освіти зарубіжних країн в загальноєвропейському та світовому контексті.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації в цілому не викликають сумніву. Найбільш суттєві наукові та практичні результати викладено у висновках й опублікованих працях автора. Основні положення, сформульовані в дисертації, достатньо переконливо обґрунтовані, а висновки та визначені авторкою тенденції спираються на сучасні методи компаративно-педагогічного дослідження.

Таким чином, формулювання елементів наукової новизни дисертаційного дослідження вважаємо коректним: вони віддзеркалюють відмінності між уже відомими положеннями й орієнтують на результати, яких можна досягти шляхом їх використання в практиці науково-дослідницької й освітньо-педагогічної діяльності; їх кількість і кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути корисними: в дослідницькій діяльності аспірантів та здобувачів; у практичній і науково-методичній діяльності педагогічних працівників закладів вищої технічної освіти; в управлінській діяльності освітніх менеджерів різних рівнів (керівників і працівників органів

управління освітою, акредитаційних агенцій та установ, гарантів освітніх програм) у процесі реалізації завдань реформування системи технічної освіти в Україні. Виконане дослідження може стати змістовою основою для розробки та вдосконалення навчальних планів та освітніх програм за основними технічними напрямками підготовки фахівців технічного профілю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дослідженні. Отримані автором наукові результати та висновки дисертаційної роботи характеризуються високим рівнем обґрунтованості й достовірності, що забезпечено використанням сучасних методів наукових досліджень. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань в роботі використовувалися методи дослідження, що ґрунтуються на поєднанні принципів об'єктивності й системності та застосуванні компаративістики й міждисциплінарного підходу до аналізу тенденцій розвитку технічної освіти в Німеччині. Використання комплексу філософських, загальнонаукових та конкретно-наукових методів сприяло здійсненню аналізу, синтезу, порівняння й узагальнення педагогічної та науково-методичної літератури, законодавчих актів і нормативно-правових документів, навчально-методичної документації технічних університетів в Україні та Німеччині; встановленню змісту базових понять дослідження й обґрунтуванню термінологічного апарату наукового пошуку. У процесі наукового пошуку дисертанткою було використано методи педагогічної компаративістики: історико-етнологічний, проблемний, метод контекстуального аналізу та класифікації, метод динамічного аналізу.

Високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується їх належною апробацією на науково-практично заходах різного рівня, зокрема на 3 міжнародних, 7 всеукраїнських та 2 регіональних конференціях. Дисертаційна робота ДИНОВИЧ Анни Вікторівни характеризується

цілісністю, логічною завершеністю та належним рівнем наукової самостійності автора.

Зміст дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та відображає логіку дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в роботі, достатньо обґрунтовані і підкріплені результатами аналізу достатньої кількості наукових джерел інформації. Структура і кількість опрацьованих літературних джерел (180 позицій, з них 64 – іноземними мовами) свідчить про глибину проведеного дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** науково коректно й однозначно сформульовано проблему дослідження, подано його науковий апарат; висвітлено теоретичну і практичну значущість наукового пошуку, наводяться відомості про апробацію результатів дослідження, особистий внесок авторки у працях, виконаних у співавторстві, та структуру виконаного дослідження.

У **першому** розділі – «Теоретико-методологічні засади розвитку вищої технічної освіти в Німеччині» – дисертанткою представлено результати аналізу теоретико-методологічних засад розвитку вищої технічної освіти в Німеччині; з'ясовано основні методологічні підходи, окреслено базові поняття дослідження та обґрунтовано сутність професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у контексті сучасних вимог ринку праці. Сформульовано висновок про ключові характеристики професійно-орієнтованого підходу, які мають значення для аналізу тенденцій розвитку вищої технічної освіти в Німеччині: орієнтація на результат, навчання навичкам, стандартизація, конкуренція. Відзначено специфіку змішаної моделі навчання в закладах вищої технічної освіти європейських країн (ротаційна модель, модель перевернутого навчання, гнучка модель).

Обґрунтовано специфіку ключових компетенцій фахівців технічного профілю в умовах розвитку Індустрії 4.0: цифрової грамотності та здатності до управління даними; навичок програмування та розробки програмного забезпечення; знання кіберфізичних систем та Інтернету речей; навичок роботи з автоматизованими та роботизованими системами; розвиненого критичного мислення та вміння реагувати на виклики.

Системне опрацювання та критичний аналіз наукових джерел із проблематики дослідження дали змогу авторці уточнити зміст ключових дефініцій, що забезпечило методологічну виваженість і логічну послідовність дослідження.

У **другому** розділі дисертації – «Організаційно-технологічні засади функціонування системи вищої технічної освіти Німеччини» – дисертанткою обґрунтовано зміст освітніх програм та сучасні технології підготовки фахівців у системі вищої технічної освіти Німеччини, а також особливості акредитаційних процесів. З цією метою проаналізовано вищу технічну освіту Німеччини в контексті сучасних глобалізаційних процесів, визначено особливості системи оцінювання якості вищої технічної освіти та її інформаційно-технологічне забезпечення. Анною Вікторівною ДИНОВИЧ схарактеризовано основні організаційні та змістові особливості освітнього процесу в найбільших технічних університетах Німеччини – Берлінському технічному університеті, Технологічному інституті Карлсруе, Штутгартському університеті, Мюнхенському технічному університеті та Технічному університеті Дортмунда. Дисертанткою встановлено, що характерними рисами діяльності найбільших технічних університетів Німеччини є їх багатофункціональність, відкритість для формування індивідуальних освітніх траєкторій, активне оновлення змісту та методів навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій, потужний науково-дослідницький сегмент.

У **третьому** розділі – «Тенденції розвитку та можливості використання німецького досвіду в системі вищої технічної освіти в Україні» – дисертанткою проаналізовано тенденції та можливості використання німецького досвіду в професійній підготовці фахівців технічного профілю в Україні, задля чого вивчено сучасний стан та тенденції розвитку вищої технічної освіти України в контексті європейських освітніх процесів, здійснено порівняльну характеристику освітніх програм в технічних закладах вищої освіти Німеччини й України, та сформульовано провідні тенденції розвитку вищої технічної освіти на досвіді німецьких технічних університетів, що можуть стати показовими для вітчизняних ЗВО.

У **висновках** дисертаційної роботи узагальнено результати проведеного наукового пошуку, які повною мірою корелюють із поставленими завданнями дослідження та відображають ступінь їх реалізації, а також окреслено перспективні напрями подальших наукових розвідок у межах досліджуваної проблематики.

Дисертація містить змістовні та належно структуровані **додатки**, у яких детально репрезентовано деталі змісту й організації технічної освіти в Україні та Німеччині, що ілюструють і доповнюють результати проведеного дослідження.

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та некоректних текстових запозичень у дисертаційній роботі здобувачки не виявлено.

Мова і стиль дисертації. Мова і стиль викладу відповідають вимогам наукового дискурсу: дисертація написана грамотною, літературною державною мовою, а результати дослідження подано у формі, доступній для фахового сприйняття. Робота відзначається чіткою структурною організацією, логічною послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем аргументованості основних положень і висновків. Оформлення тексту

дисертації здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових виданнях. Дисертація є результатом власних досліджень та самостійною науковою працею дисертантки. Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані авторкою особисто. Із публікацій, підготовлених у співавторстві, у дисертації використано виключно ті положення й напрацювання, що становлять особистий внесок здобувача. Сформульовані у роботі наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються належним рівнем достовірності.

У цілому дисертація може бути схарактеризована як завершене й цілісне дослідження, зміст якого повною мірою відповідає поставленій меті та завданням. Основні наукові результати, а також положення, що визначають їх наукову новизну, достатньо повно висвітлено у 18 публікаціях автора, з яких 2 – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, 7 – у вітчизняних наукових виданнях групи Б, 9 – апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи високий рівень роботи, наукове та практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження Анни Вікторівни ДИНОВИЧ, вважаємо за доцільне вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та побажання:

1. З тексту роботи не цілком зрозумілою є структура вищої технічної освіти Німеччини, оскільки дисертантка розглядає її і на рівні технічних університетів, і на рівні коледжів, і класичних університетів. Варто було б також порівняти модель вищої технічної освіти в Німеччині й Україні.

2. У розділі 2 дисертації здобувачка детально аналізує акредитаційні процедури в системі вищої технічної освіти Німеччини, а також

інформаційно-технологічне забезпечення освітнього процесу у таких закладах вищої освіти. Натомість питанням змісту вищої технічної освіти на різних напрямках підготовки та в межах різних спеціальностей приділено значно менше уваги, що дещо звужує загальне аналітичне опрацювання проблеми дослідження.

3. Певну частину представлених у тексті дисертації таблиць варто було би винести в Додатки (наприклад, таблиця 3.8., 3.10, 3.11), оскільки вони ілюструють, передовсім, зміст та специфіку вищої технічної освіти в Україні і значущої ролі у виконанні завдань дослідження не виконують.

4. З тексту розділу 1 та 2 не зовсім зрозуміло, за яким критерієм дисертантка відносить ті чи інші спеціальності (акредитовані програми) до технічних – як у вітчизняних, так і в німецьких університетах (вищих технічних школах).

5. У розділі 3 дисертанткою цілком виважено обґрунтовані провідні тенденції розвитку вищої технічної освіти України на засадах урахування німецького досвіду. Проте сформульовані тенденції мають дещо узагальнений вигляд і могли би бути більш деталізовані на засадах порівняння таких тенденцій у вітчизняних та німецьких університетах, що здійснюють підготовку фахівців технічного профілю.

6. Висновки до окремих розділів роботи не повною мірою відображають одержані автором результати дослідження. У тексті загальних висновків зустрічається дублювання змісту окремих висновків.

Висловлені зауваження не мають принципового характеру, не зачіпають сутності положень дисертаційного дослідження, мають рекомендаційний характер і можуть слугувати підґрунтям для подальшої наукової дискусії, не знижуючи загальної наукової цінності роботи. У дисертації опрацьовано значний обсяг фактичного матеріалу, який систематизовано, проаналізовано та інтерпретовано автором, що в

сукупності забезпечує цілісність і логічну завершеність проведеного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження ДИНОВИЧ Анни Вікторівни «Тенденції розвитку вищої технічної освіти в Німеччині» є завершеною самостійною науковою роботою, що заслуговує позитивної оцінки, оскільки складає вагомий внесок у теорію і практику вітчизняної педагогічної компаративістики.

За актуальністю, науковою обґрунтованістю, повнотою викладу, практичним значенням та якістю оформлення дисертація відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України (№ 40 від 12.01.2017 р., із змінами № 759 від 31.05.2019 р.), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, Постанови Кабінету Міністрів України (№ 44 від 12.01. 2022 р., із змінами від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а ДИНОВИЧ Анна Вікторівна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Світлана АМЕЛІНА